

הוראות

1. המבחן בספרים סגורים (ניתן להכניס מילון לעברית).
2. משך המבחן שעתיים.
3. המבחן כולל ארבעה קטעים. אנא נתחו כל אחד מן הקטעים. אורך התשובה לא יעלה על שני עמודים לכל קטע. לכל הקטעים ניקוד שווה.

בהצלחה!

1. אנושי, אנושי מדי, כך ראשון 472

אחזור בקצרה על מה שנאמר: האינטרס של השלטון האפוטרופסי ושל הדת הולכים יד ביד, באופן שכאשר הדת מתחילה לדעוך, גם הבסיס של המדינה מתערער. האמונה שבעניינים הפוליטיים יש סדר אלוהי, שיש מסתורין בקיום המדינה, מקורה בדת. אם תיעלם הדת, תאבד המדינה בהכרח את צעיף איזיס הישן שלה ולא תעורר עוד יראת כבוד. במבט מקרוב, ריבונות העם משמשת גם לסילוק הכישוף והאמונות הטפלות האחרונות מן התחום הרגשי הזה; הדמוקרטיה המודרנית היא הצורה ההיסטורית של שקיעת המדינה. – ואולם לא כל צדדיה של התחזית הנשקפת מן השקיעה הוודאית הזאת שליליים דווקא: מכל התכונות של בני האדם הפיקחות והאנוכיות הן המפותחות ביותר; כאשר המדינה לא תהלוט עוד את דרישותיהן לא יהיה תוהו ובוהו – אדרבה, המצאה שתועלתה רבה אף מן התועלת שהיתה למדינה תנצח את המדינה. הלוא האנושות כבר חזתה בדעיכתם של כל מיני דפוסי שליטה מארגנים: כגון הקלאן המיוסד על קשרי שארות, שאלפי שנים היה חזק הרבה יותר מדפוס המשפחה, יתר על כן, זמן רב לפני שהמשפחה היתה קיימת הוא כבר שלט וקבע סדרים. אנחנו רואים איך הרעיון החשוב של זכויות המשפחה וכוחה, שלפנים שלט בכל גבולה של הישות הרומית, מחוויר והולך, נחלש והולך. כך יראה דור מאוחר יותר גם את המדינה מאבדת את משמעותה בחלקים שונים של העולם – רעיון שכיום אנשים רבים אינם יכולים לחשוב עליו בלי להתמלא פחד ומיאוס.

2. שקיעת האלילים, ארבעת הטעויות הגדולות 8

מה יכולה להיות התורה היחידה שלנו? – שאף אחד אינו נותן לאדם את תכונותיו, לא אלוהים, לא החברה, לא הוריו ואבותיו, ולא הוא עצמו (– את הרעיון השטותי האחרון הזה שנשלל פה לימד קאנט, ואולי גם אפלטון לפניו, במושג "חופש מושכל"). שום אדם אינו אחראי לכך שהוא קיים בכלל, שהוא עשוי כך או כך, שהוא קיים בנסיבות אלה דווקא, בסביבה זו דווקא. הגורליות של ישותו אינה ניתנת להתרה ולעקירה מן הגורליות של כל מה שהיה ויהיה. אין הוא תוצאה של כוונתו שלו, של רצון, של מטרה, אין הוא ניסיון שנעשה להשיג "אדם אידיאלי" או "אושר אידיאלי", – אבסורד הוא לרצות לגולל את ישותו על מטרה כלשהי. המושג "מטרה" הוא פרי המצאתנו: במציאות המטרה נעדרת... אתה הכרחי, אתה פיסת גורל, אתה מכלל הכול, אתה קיים בתוך הכול, – אין דבר שיוכל לשפוט, למדוד להשוות, להרשיע את היותנו, כי פירוש הדבר היה לשפוט, למדוד, להשוות, להרשיע את הכול... ואולם אין שום דבר מלבד הכול! – זה שאף אחד אינו נחשב עוד לאחראי, שאין לייחס את אופן ההיות ל *causa prima*, שהעולם איננו אחדות לא כמכלול חושי ולא כ"רוח", הנה, זה השחרור הגדול, – כך ורק כך מכוונת שוב חפזתה של

התהוות... המושג "אלוהים" היה עד כה הטיעון הגדול ביותר נגד הקיום... אנחנו מכחישים את אלוהים, אנחנו מכחישים את האחריות באלוהים: כך ורק כך אנחנו גואלים את העולם. –

3. הרצון לעוצמה 281

– "כאשר אנחנו נשמעים לאינסטינקט הקהילתי ומתקינים לנו תקנות ואוסרים מעשים מסוימים, אנחנו נוהגים בתבונה ואיננו אוסרים אופן של "היות" וגם לא הלך-נפש כלשהו כי אם רק כיוון ויישום מסוים של ה"היות" הזה, של הלך-הנפש הזה; אבל הנה בא האידיאלוג של המוסר, חסיד המוסר ואומר: "אלוהים רואה ללבב! מה הרבותא בכך שאתם נמנעים מלעשות מעשים מסוימים? אינכם טובים יותר בזכות זה! – תשובה: איננו חפצים כלל להיות טובים יותר, אדון חמור וטוב מידות, אנחנו מרוצים מאוד מעצמנו, – איננו חפצים לגרום נזק איש לרעהו ולכן אנחנו אוסרים על עצמנו לעשות מעשים מסוימים מתוך התחשבות מסוימת, היינו, התחשבות בנו, בעוד שאת אותם מעשים עצמם, אם הם נעשים למתנגדינו – לך, למשל – אנחנו משבחים עד בלי די. אנחנו מחנכים ברוחם את ילדינו, אנחנו מטפחים ומגדלים אותם. אילו היינו מצדדים באותו רדיקליזם ה"טוב-בעיני-אלוהים" שהשיגיון הקדוש שלך ממליץ לנו עליו, אילו היינו די שוטים לאסור לא רק מעשים כי אם גם את מה שהם מותנים בו, את "הלך-הנפש" שלנו, כי אז היינו חותכים במידותינו הטובות, בעצם כבודנו, בגאווה. ולא זו בלבד. אילו ביטלנו את "הלך-הנפש" שלנו לא היינו נהיים על ידי כך "טובים יותר", כלל וכלל לא – לא היינו קיימים כלל, היינו מבטלים בכך אותנו עצמנו... אתה ניהיליסט ותו לא..."

4. אנושי, אנושי מדי, כרך שני, הנודד וצלו 28

השרירות בקציבת העונש. – רוב הפושעים, העונשים נופלים בחלקם כמו שהילדים נופלים בחלקן של הנשים. הם עשו את אותו הדבר עשר, מאה פעמים ולא הרגישו שאונה להם איזה רע בעקבות זה: פתאום הם מתגלים ואחר כך בא העונש. והלוא מן הראוי היה שמאחר שיש כאן הרגל, האשמה הכרוכה במעשה שהפושע נענש בגללו תהיה נסלחת יותר: הרי התפתחה איזו נטייה וקשה יותר להילחם בה. תחת זאת, כאשר יש חשד לפשיעה שהיתה להרגל, מחמירים בעונש; ההרגל מובא כטיעון נגד כל הקלה. מן הדין היה שאם קדמו לפשע חיים למופת, שמבליטים את זוועת הפשע כפל כפליים, האשמה תיראה דווקא חמורה יותר! אבל בדרך כלל עובדה זו מביאה להקלה בעונש. כך נמדד הכול לא על פי הפושע כי אם על פי החברה ונזקיה והסכנה הצפויה לה: אדם שהביא תועלת קודם לפשעו, ייזקף הדבר לזכותו כנגד הנזק החד-פעמי שגרם, אדם שהזיק, יוסיפו לו את נזקיו הקודמים לנזק שהתגלה עכשיו ועל יסוד זה יקצבו לו עונש חמור ביותר. ואולם אם בדרך זו מועידים שכר או עונש גם לעברו של אדם (שכר במקרה הראשון, שבו ההקלה בעונש ניתנת בתור שכר) כי אז יש ללכת הלאה לאחור ולגמול בשכר או בעונש למה שגרם לו לעבר שיהיה כך או כך, אני מתכוון להורים, למחנכים, לחברה וכו': במקרים רבים ימצא אז שהשופטים שותפים לאשמה. שרירות היא להיעצר אצל הפושע כאשר מענישים את העבר: אם אין מוכנים להודות שכל אשמה ראויה לסליחה גמורה, יש להיעצר אצל כל מקרה ומקרה לחוד ולא להביט לאחור מעבר לו: כלומר, יש לבדוד את האשמה ולא לכרוך אותה כלל עם העבר, – שאם לא כן חוטאים להיגיון. ואתם, חופשיי-הרצון, הסיקו את המסקנה המתחייבת מתורת "חופש הרצון" שלכם ואזרו עוז והכריזו: "לשום מעשה אין עבר".